

CZU: 343.347:331.458(478)

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.4011820>

CONȚINUTUL LATURII OBIECTIVE A INFRAȚIUNII DE ÎNCĂLCARE A REGULILOR DE PROTECȚIE A MUNCII

Stela BOTNARU, Tudor JALBĂ

Universitatea de Stat din Moldova

Articolul conține descrierea semnelor laturii obiective a infracțiunii de încălcare a regulilor de protecție a muncii, actualitatea și aplicabilitatea normei prevăzute de art.183 din Codul penal. Cercetarea scoate în evidență carențele care sunt întâlnite în practică la încadrarea judico-penală a faptelor penale de comitere a infracțiunii nominalizate, în acest context fiind propuse soluții pentru înlăturarea acestora, precum și înaintate propuneri *de lege ferenda*.

Cuvinte-cheie: *infracțiune, latură obiectivă, încălcarea regulilor de protecție, muncă, tehnica securității, igienă industrială, accident, urmări prejudiciabile.*

THE OBJECTIVE SIDE OF THE OFFENSE CONTENT OF LABOR PROTECTION RULES INFRINGEMENT

The article contains the description of the signs on the objective side of the offense of violation of the rules of labor protection, the topicality and the applicability of the norm provided by art.183 of the Criminal Code. The research highlights the shortcomings that are encountered in practice when the criminal-legal classification of the criminal acts of committing the named crime, in this context solutions for their removal, as well as *lex ferenda* proposals being proposed.

Keywords: *criminal offence, objective side, violation of protection rules, the work, rules of security technique, industrial hygiene, accident, harmful consequences.*

Introducere

Latura obiectivă a infracțiunii se exprimă prin manifestările exterioare ale făptuitorului prin care se realizează acțiunea sau inacțiunea și se produc urmările socialmente periculoase. Structura laturii obiective este alcătuită din: elementul material (acțiunea sau inacțiunea), urmarea prejudiciabilă și legătura de cauzalitate.

Fapta de încălcare a regulilor de protecție a muncii este prevăzută de art.183 din Codul penal, care constă în încălcarea de către o persoană cu funcție de răspundere ori de către o persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală, a tehnicii securității, a igienei industriale sau a altor reguli de protecție a muncii, dacă această încălcare a provocat accidente cu oameni, alte urmări grave sau decesul unei persoane [1].

Infracțiunea în cauză face parte din categoria infracțiunilor contra drepturilor politice, de muncă și altor drepturi constituționale ale cetățenilor, protejate de Constituția Republicii Moldova (art.43) [2].

Pentru ca făptuitorul să poată fi tras la răspundere în conformitate cu art.183 CP RM, trebuie să încadrăm toate acțiunile, inacțiunile acestuia potrivit elementelor componente ale infracțiunii de încălcare a regulilor de protecție a muncii.

O analiză separată a acestor elemente permite, pe de o parte, un studiu mai aprofundat al fiecăruia dintre ele și al infracțiunii în ansamblul său pentru a delimita o faptă infracțională de alta, iar, pe de altă parte, pentru a stabili circumstanțele infracțiunii la faza urmăririi penale, pentru a califica corect fapta și, prin urmare, pentru stabilirea unei pedepse corecte făptuitorului.

Prin urmare, vom descrie latura obiectivă a infracțiunii nominalizate, care constituie un element important al fundamentării stabilirii vinovăției și răspunderii penale a făptuitorului.

Rezultate și discuții

В.Н. Кудрявцев descrie latura obiectivă ca fiind un proces socialmente periculos constituit din totalitatea evenimentelor și fenomenelor care încep cu acțiunea (inacțiunea) ilegală a făptuitorului și se finalizează cu cauzarea urmărilor prejudiciabile [3, p.9].

În opinia noastră, latura obiectivă poate fi exprimată prin încălcarea normelor de siguranță sau a altor reguli de protecție a muncii (norme de igienizare industrială, reguli speciale de siguranță), dacă acest lucru presupune cauzarea, din neglijență, a vătămărilor corporale medii sau grave ori moartea unei sau a mai multor persoane.

Latura obiectivă a infracțiunii de încălcare a regulilor de protecție a muncii include: a) fapta prejudiciabilă care constă în acțiunea sau inacțiunea de încălcare a tehnicii securității, a igienei industriale sau a altor reguli de protecție a muncii; b) urmările prejudiciabile sub formă de accidente cu oameni sau alte urmări grave; c) legătura cauzală dintre fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile [4, p.751].

Regulile de protecție a muncii se conțin în Convențiile Organizației Internaționale a Muncii în domeniul securității și sănătății în muncă ratificate de Parlamentul Republicii Moldova sau în actele normative naționale, după cum urmează: Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994; Codul muncii nr.154 din 28.03.2003; Legea privind securitatea și sănătatea în muncă, nr.186-XVI din 10.06.2008; Legea privind asigurarea pentru accidente de muncă și boli profesionale, nr.756-XIV din 24.12.1999; Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea cerințelor minime de securitate și sănătate la locul de muncă, nr.353 din 05.05.2010; Hotărârea Guvernului privind cerințele minime de securitate și sănătate pentru folosirea de către lucrători a echipamentului de muncă la locul de muncă, nr.603 din 11.08.2011; Hotărârea Guvernului privind cerințele minime de securitate și sănătate pentru șantierul temporar sau mobil, nr.80 din 09.02.2012; Hotărârea Guvernului pentru aprobarea Regulamentului sanitar privind supravegherea sănătății persoanelor expuse acțiunii factorilor profesionali de risc, nr.1025 din 07.09.2016; Hotărârea Guvernului privind cerințele minime de securitate și sănătate în muncă pentru manipularea manuală a încărcăturilor care prezintă riscuri pentru lucrători, în special de producere a unor afecțiuni dorsolombare, nr.584 din 12.05.2016; Hotărârea Guvernului privind cerințele minime de securitate și sănătate în muncă referitoare la expunerea lucrătorilor la riscuri generate de vibrațiile mecanice, nr.589 din 12.05.2016; Hotărârea Guvernului pentru aprobarea cerințelor minime de securitate privind exploatarea ascensoarelor, nr.506 din 05.07.2017; Hotărârea Guvernului pentru aprobarea cerințelor minime de securitate privind exploatarea sistemelor de distribuție a gazelor combustibile naturale, nr.552 din 12 iulie 2017; Hotărârea Guvernului pentru aprobarea Regulamentului sanitar privind protecția sănătății lucrătorilor împotriva riscurilor legate de expunerea la agenți cancerigeni sau mutageni la locul de muncă, nr.775 din 02.10.2017; Hotărârea Guvernului privind aprobarea cerințelor minime de securitate și sănătate în muncă în industria extractivă prin lucrări miniere de suprafață sau subterane, nr.151 din 07.03.2019; Ordinul Ministerului Muncii și Protecției Sociale pentru elaborarea și realizarea măsurilor de protecție a muncii, nr.40 din 16.08.2001; Convenția colectivă (nivel național) cu privire la eliminarea celor mai grave forme ale muncii copiilor, nr.8 din 12.07.2007 etc. [5].

Pentru a califica corect acțiunile sau inacțiunile făptuitorului la comiterea infracțiunii de încălcare a regulilor de protecție a muncii, întâi de toate trebuie să stabilim cu precizie care din regulile prevăzute în actele normative indicate *supra* au fost încălcate.

Fapta prejudiciabilă care constă în acțiunea sau inacțiunea de încălcare a regulilor de protecție a muncii poate fi realizată prin următoarele modalități:

- încălcarea tehnicii securității;
- încălcarea igienei industriale;
- încălcarea altor reguli de protecție a muncii.

Tehnica securității reprezintă un ansamblu de măsuri organizatorice și mijloace tehnice de prevenire a acțiunii factorilor periculoși asupra lucrătorilor. Principalele norme în acest domeniu sunt prevăzute în legislația muncii, inclusiv în legislația privind securitatea și sănătatea în muncă, care conține o serie de reglementări de specialitate.

Prin încălcarea regulilor privind tehnica securității se înțelege neasigurarea lucrătorilor cu îmbrăcăminte și încălțăminte de protecție, cu cabluri de siguranță în cazul efectuării lucrărilor la înălțime, precum și cu alte echipamente de protecție personală potrivit specificului producției, neinstruirea angajaților privind regulile de securitate în domeniul muncii, neinstalarea sistemelor de alarmă necesare la locurile de muncă și în spații industriale, neclasarea semnelor de siguranță, neîntreținerea periodică a echipamentelor, neasigurarea condițiilor optime de temperatură la locul de muncă, a iluminării suficiente, încălcarea regulilor de exploatare a utilajului tehnologic, mașinilor și mecanismelor, încălcarea regulilor de construcție a instalațiilor electrice, a regulilor de exploatare a acestora, nerespectarea cerințelor, normelor și a regulilor de securitate, precum și alte încălcări ale regulilor prevăzute în normele speciale ce reglementează raporturile de muncă.

Asociația Americană de Igienă Industrială definește igiena industrială drept știința și arta de a recunoaște, a evalua și a controla acei factori de mediu sau tensiuni emane sau provocate de locul de muncă și care pot determina îmbolnăviri, alterări ale sănătății și bunăstării în muncă și pot determina efecte negative semnificative asupra lucrătorilor sau comunității [6].

Igiena industrială constituie un ansamblu de măsuri și mijloace organizatorice, igienice și sanitaro-tehnice care exclud acțiunea factorilor nocivi de producție asupra lucrătorilor.

Încălcarea regulilor de igienă industrială constă în nerespectarea cerințelor sanitare de lucru cu substanțe radioactive sau altele, neevacuarea deșeurilor industriale, neasigurarea încăperilor cu instalații de ventilare suficiente, precum și a altor reguli impuse entităților.

Alte reguli de protecție a muncii decât cele indicate în actele normative de rigoare pot fi instituite de către angajatorul entității care are obligația de a elabora instrucțiuni proprii de securitate a muncii, care au ca scop detalierea și particularizarea prevederilor din normele generale, specifice, a standardelor și a altor reglementări în domeniu, în funcție de particularitățile proceselor de muncă.

În continuare, vom descrie al doilea semn obligatoriu al laturii obiective, care constă în urmările prejudiciabile survenite în urma încălcării regulilor de protecție a muncii, sub formă de:

- accidente cu oameni;
- alte urmări grave;
- decesul unei persoane (în cazul comiterii infracțiunii în formă agravantă).

În conformitate cu pct.3) al Regulamentului privind modul de cercetare a accidentului de muncă [7], aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.1361 din 22.12.2005, prin accident de muncă se înțelege un eveniment care a produs vătămarea violentă a organismului salariatului (leziune, stres psihologic, electrocutare, arsură, degerare, asfixiere, intoxicație acută, leziuni corporale provocate de insecte și animale, de calamități naturale etc.), ca urmare a acțiunii unui factor de risc (însușire, stare, proces, fenomen, comportament) propriu unui element al sistemului de muncă (executant, sarcini de muncă, mijloace de producție, mediu de muncă) și care a condus la pierderea temporară sau permanentă a capacității de muncă ori la decesul salariatului survenit.

Respectiv, conținutul noțiunii „accident de muncă” încadrează și noțiunea „accidente cu oameni” care se definește în felul următor: electrocutare, arsură, degerare, asfixiere, intoxicație acută, leziuni corporale provocate de insecte și animale, de calamități naturale etc., care, după gravitate, a condus la pierderea temporară sau permanentă a capacității de muncă ori la decesul salariatului survenit.

Potrivit pct.24 din Regulamentul de apreciere medico-legală a gravității vătămării corporale, nr.199 din 27.06.2003 [8], aprobat de Ministerul Sănătății, gradul de gravitate a vătămărilor corporale după criteriul dereglării sănătății se determină conform timpului necesar pentru restabilirea sănătății în funcție de volumul și caracterul lezional, care se apreciază în zile. La pct.63 din Regulament se prevede că vătămarea integrității corporale sau a sănătății, care a condiționat o incapacitate generală de muncă cu caracter permanent în volum considerabil, dar nu mai mic de 33%, se califică drept vătămare gravă.

Conform pct.67 din Regulamentul indicat, vătămările corporale medii sunt apreciate după următoarele criterii de calificare: lipsa pericolului pentru viață; lipsa tuturor consecințelor prevăzute de prezentul Regulament, cu referință la vătămările corporale grave; dereglarea sănătății de lungă durată; incapacitatea permanentă însemnată de muncă.

Printr-o dereglare a sănătății de lungă durată se subînțeleg consecințele determinate nemijlocit de vătămare (maladii, dereglări de funcții etc.), care au o durată de peste 3 (trei) săptămâni (mai mult de 21 de zile). Printr-o incapacitate permanentă și însemnată de muncă trebuie înțeleasă o incapacitate generală de muncă în volum mai mare de 10%, dar până la 33% (o treime) inclusiv.

Deci, din noțiunea „accidente cu oameni”, prevăzută în norma penală, nu rezultă care ar fi gravitatea vătămărilor corporale cauzate pentru ca fapta să fie încadrată conform alin.(1) art.183 CP RM. Însă, luând în considerare prevederile Regulamentelor indicate *supra*, ajungem la concluzia că pentru a fi calificate acțiunile făptuitorului în baza alin.(1) art.183 CP RM urmările prejudiciabile trebuie să fie exprimate prin cauzarea vătămărilor corporale medii sau grave.

Dacă prin încălcarea regulilor de protecție a muncii nu au survenit asemenea urmări, cele săvârșite trebuie calificate conform art.55³ din Codul contravențional, care prevede răspunderea pentru încălcarea de către angajator a legislației privind securitatea și sănătatea în muncă dacă fapta nu constituie infracțiune [9].

În ce privește noțiunea „alte urmări grave”, considerăm că aceasta urmează a fi exclusă din dispoziția normei prevăzute de art.183 CP RM.

Potrivit Hotărârii Curții Constituționale nr.24 din 17.10.2019, privind controlul constituționalității unor prevederi din articolele 189 alin.(3) lit.f), 307 alin.(2) lit.c), 327 alin.(2) lit.c), 329 alin.(1) și (2) lit.b) și din articolul 335 alin.(1¹) din Codul penal, cu privire la noțiunea „urmări grave”, Curtea a remarcat că nu există

niciun text normativ care ar defini noțiunea respectivă. De asemenea, legea nu stabilește niciun criteriu material care să cuantifice „gravitatea” urmării prejudiciabile [10].

Având în vedere multitudinea semnificațiilor sintagmei „alte urmări grave”, Curtea a reținut că destinatarul normei penale nu poate cunoaște care este acțiunea/inacțiunea prohibită, astfel încât să-și adapteze conduita în mod corespunzător. În practică, stabilirea acestora nu poate fi făcută de către cei competenți să aplice legea penală, decât în baza unor criterii lipsite de suport legal.

Prin urmare, Curtea Constituțională a admis excepțiile de neconstituționalitate, declarând neconstituționale textele „intereselor publice sau”, „soldată cu urmări grave”, „soldate cu alte urmări grave”, „alte urmări grave” indicate în prevederile articolelor indicate *supra*.

În acest context, considerăm că sintagma „alte urmări grave” din art.183 CP RM ar constitui obiect al controlului de constituționalitate; or, în actele normative naționale, precum și în cele cu vocație internațională ce reglementează raporturile de muncă, nu se regăsește explicația sensului sintagmei „alte urmări grave”. Astfel, noțiunea în cauză este lipsită de suport juridic, nu conține criterii previzibile pentru aprecierea în mod concret a dispoziției normei și nu poate să cuantifice gravitatea urmării prejudiciabile, din care motiv urmează a fi exclusă din alin.(1) art.183 CP RM.

În cazul variantei agravante prevăzute la alin.(2) art.183 CP RM, urmarea prejudiciabilă survine ca urmare a încălcării regulilor de protecție a muncii, care a provocat din imprudență decesul unei persoane. În practică, în cazul în care prin încălcarea regulilor de protecție a muncii a survenit decesul a două sau a mai multor persoane, se aplică prevederile alin.(2).

Așadar, legiuitorul a ignorat agravarea pedepsei în cazul provocării decesului a două sau a mai multor persoane ca urmare a încălcării regulilor de protecție a muncii, în pofida faptului că gradul de pericol public este mai grav decât cel prevăzut în alin.(2) al normei, care stabilește răspunderea penală pentru încălcarea regulilor de protecție a muncii, soldând cu moartea unei persoane din imprudență.

În opinia noastră, art.183 CP RM urmează a fi completat cu un alineat suplimentar care să stabilească pedeapsa pentru încălcarea de către o persoană cu funcție de răspundere ori de către o persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală a tehnicii securității, a igienei industriale sau a altor reguli de protecție a muncii, dacă această încălcare a provocat decesul a două sau a mai multor persoane. Această abordare este, de asemenea, justificată prin menținerea unui nivel destul de ridicat de accidente în grup.

Latura obiectivă a infracțiunii în cauză implică necesitatea stabilirii unei relații de cauzalitate între încălcarea regulilor de protecție a muncii și consecințele care au survenit. Astfel, în fiecare caz de încălcare a normelor de protecție a muncii trebuie să analizăm legătura de cauzalitate dintre încălcările admise și urmările survenite, care au o importanță deosebită.

Cea mai mare dificultate în stabilirea unei relații de cauzalitate între încălcarea acestor reguli și urmările survenite apare în cazul în care fapta socialmente periculoasă constituie o încălcare a întregului sistem de norme sau reguli impuse. Fiecare încălcare a acestor reguli creează anumite consecințe. Încălcarea unor reguli poate duce la consecințe grave, ne semnificative, sau nu implică, în general, consecințe considerabile. În asemenea cazuri urmează a se stabili cu precizie care regulă a fost încălcată, în rezultatul căreia au survenit urmările prejudiciabile sub formă de vătămare medie, gravă, sau decesul persoanei.

Infracțiunea prevăzută de art.183 CP RM este o infracțiune materială. Ea se consideră consumată din momentul survenirii urmărilor prejudiciabile sub formă de accidente cu oameni.

Concluzii

Reieșind din cele expuse, observăm că latura obiectivă a infracțiunii de încălcare a regulilor de protecție a muncii constituie elementul fundamental al stabilirii vinovăției și răspunderii penale a făptuitorului.

Efectuând un studiu al cauzelor penale pornite în baza art.183 CP RM, am constatat că majoritatea infracțiunilor în cauză sunt comise prin inacțiune. Analiza practicii arată că încălcarea regulilor de protecție a muncii este exprimată cel mai adesea în absența instrucțiunilor necesare, prin supravegherea insuficientă a respectării normelor de protecție a muncii, din cauza stării sanitare și igienice nesatisfăcătoare, precum și din cauza defecțiunilor echipamentelor de producție, uneltelor etc.

Existența unui număr impunător de acte normative care reglementează raporturile de muncă în absența sistematizării lor este tipică, ceea ce provoacă dificultăți semnificative la aplicarea legii, în special în cazul investigării cauzelor penale din această categorie. În acest sens, în opinia noastră este necesară sistematizarea

actelor juridice aplicabile în domeniul protecției muncii în diverse sectoare ale economiei, construcției, industriei etc.

Pentru a nu admite interpretarea extensivă defavorabilă și aplicarea prin analogie a legii penale, optăm pentru excluderea sintagmei „alte urmări grave” din art.183 CP RM, din motivele enunțate *supra*.

Totodată, considerăm necesară includerea unui alineat suplimentar în art.183 CP RM care să stabilească pedeapsa agravată pentru încălcarea regulilor de protecție a muncii, dacă a fost provocat decesul a două sau a mai multor persoane.

Referințe:

1. Codul penal al Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr.72-74.
2. Constituția Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr.78/140.
3. КУДРЯВЦЕВ, В.Н. *Объективная сторона преступления*. Москва, 1960, c.9.
4. BRÎNZA, S., STATI, V. *Tratat de drept penal. Partea Specială*. Vol.I. Chișinău, 2015, p.751.
5. <https://ism.gov.md/ro/legisla%C5%A3ia>.
6. JALBĂ, T. Securitatea și sănătatea în muncă, cadru teoretic și normativ. În: *Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Statul și Dreptul între Tradiție și Modernitate”*, desfășurată la data de 28.03.2019 în cadrul Universității de Stat din Moldova. Chișinău: CEP USM, 2019.
7. Regulamentul privind modul de cercetare a accidentelor de muncă, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.1361 din 22.12.2005. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2006, nr.9-12.
8. Regulamentul de apreciere medico-legală a gravității vătămării corporale, nr.199 din 27.06.2003, aprobat de Ministerul Sănătății. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr.170-172.
9. Codul contravențional al Republicii Moldova, nr.218 din 24.10.2008. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr.78-84.
10. <http://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=hotariri&docid=712&l=ro>.

Date despre autori:

Stela BOTNARU, doctor în drept, conferențiar universitar, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat a Moldovei.

E-mail: stelacorlateanu@gmail.com

ORCID: 0000-0002-9739-4338

Tudor JALBĂ, doctorand, Școala doctorală Științe Juridice a Universității de Stat a Moldovei.

E-mail: jalbatudor@gmail.com

ORCID: 0000-0002-4921-1090

Prezentat la 06.05.2020